YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

12 päivänä toukokuuta 2005 *

Asiassa C-112/03,

jossa on kyse tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehtyyn pöytäkirjaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka cour d'appel de Grenoble (Ranska) on esittänyt 20.2.2003 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 13.3.2003, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Société financière et industrielle du Peloux

vastaan

Axa Belgium ym.,

Gerling Konzern Belgique SA,

Établissements Bernard Laiterie du Chatelard,

Calland Réalisations SARL,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

Joseph Calland,

Maurice Picard,

Abeille Assurances Cie,

Mutuelles du Mans SA,

SMABTP,

Axa Corporate Solutions Assurance SA ja

Zurich International France SA,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit R. Silva de Lapuerta, J. Makarczyk, P. Kūris ja J. Klučka (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: A. Tizzano,
kirjaaja: hallintovirkamies K. Sztranc,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 27.10.2004 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Axa Belgium ym., edustajinaan avocat J.-P. Caston ja avocat I. Scheidecker,

— Gerling Konzern Belgique SA, edustajanaan société d'avocats SCP HPMBC Rostain,

— Mutuelles du Mans SA, edustajanaan avocat C. Michel,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues ja A. Bodard-Hermant,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään R. Caudwell, jota avustaa barrister J. Stratford,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään A.-M. Rouchaud-Joët,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.12.2004 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 tehdyn yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32) 12 artiklan 3 kohdan tulkintaa, sellaisena

kuin tämä yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1 ja muutettuna s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1; jäljempänä Brysselin yleissopimus).

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa tuomioistuimen omasta toimivallastaan tekemästä päätöksestä on valitettu cour d'appel de Grenobleen, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö Société financière et industrielle du Peloux, aiemmin Plast'Europ SA (jäljempänä SFIP), ja toisaalta vakuutusyhtiöt Axa Belgium, aiemmin AXA Royale Belge SA (jäljempänä Axa Belgium), Zurich Assurances SA (jäljempänä Zurich Assurances), AIG Europe SA (jäljempänä AIG Europe), Fortis Corporate Insurance SA (jäljempänä Fortis), Gerling Konzern Belgique SA (jäljempänä Gerling), Axa Corporate Solutions Assurance SA (jäljempänä Axa Corporate) ja Zurich International France SA (jäljempänä Zurich International France) ja joka koskee oikeuspaikkalausekkeen sovellettavuutta sellaisen korvausvastuun toteamista koskevan kanteen yhteydessä, jonka SFIP on nostanut rinnakkaisvakuutuksen antajia vastaan ryhmävakuutussopimuksen mukaisesti.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Brysselin yleissopimuksen II osaston 3 jaksoon sisältyvässä 7 artiklassa, joka koskee toimivaltaa vakuutusasioissa, määrätään seuraavaa:

"Tuomioistuimen toimivalta vakuutusta koskevissa asioissa määräytyy tämän jakson määräysten mukaan — —."

4 Kyseisen yleissopimuksen 8 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Kanne vakuutuksenantajaa vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa:

1) sen valtion tuomioistuimessa, jossa hänellä on kotipaikka,

tai

2) muussa sopimusvaltiossa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vakuutuksenottajalla on kotipaikka,

tai

3) jos on kysymys rinnakkaisvakuutuksen antajasta, siinä sopimusvaltion tuomioistuimessa, jossa kanne on nostettu johtavaa vakuutuksenantajaa vastaan.

— —"

5 Saman yleissopimuksen 9 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Asiassa, joka koskee vastuuvakuutusta — — , kanne vakuutuksenantajaa vastaan voidaan lisäksi nostaa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vahinko sattui. — —"

6 Brysselin yleissopimuksen 10 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Vastuuvakuutusta koskevassa asiassa kanne vakuutuksenantajaa vastaan voidaan nostaa myös siinä tuomioistuimessa, jossa vahingonkärsinyt on nostanut kanteen vakuutettua vastaan, jos tuomioistuimen laki sen sallii.

— —"

7 Kyseisen yleissopimuksen 11 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Jollei 10 artiklan 3 kappaleen määräyksistä muuta johdu, vakuutuksenantaja saa nostaa kanteen vain sen sopimusvaltion tuomioistuimissa, jonka alueella vastaajalla on kotipaikka, riippumatta siitä, onko vastaaja vakuutuksenottaja, vakuutettu vai edunsaaja.

— —"

8 Saman yleissopimuksen 12 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Tämän jakson määräyksistä voidaan sopimuksin poiketa ainoastaan, jos

— —

2) sopimus antaa vakuutuksenottajalle, vakuutetulle tai edunsaajalle oikeuden nostaa kanteen muussa kuin tässä jaksossa tarkoitetussa tuomioistuimessa, tai

3) sopimuksen ovat keskenään tehneet vakuutuksenottaja ja vakuutuksenantaja, joilla vakuutussopimusta tehtäessä oli kotipaikkansa tai asuinpaikkansa samassa sopimusvaltiossa, ja sopimuksessa on sovittu tuon valtion tuomioistuinten toimivallasta myös sen tapauksen varalta, että vahinko on sattunut ulkomailla, jollei sellainen sopimus ole tuon valtion lain mukaan kielletty, — —.

— —"

9 Brysselin yleissopimuksen II osaston 6 jaksoon sisältyvässä 17 artiklassa, joka koskee oikeuspaikkasopimusta, määrätään seuraavaa:

"Jos asianosaiset, joista ainakin yhdellä on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, ovat sopineet, että jonkin sopimusvaltion tuomioistuimen tai tuomioistuinten on ratkaistava jo syntynyt riita tai tietystä oikeussuhteesta syntyvät vastaiset riidat, ovat ainoastaan tuo tuomioistuin tai tuon valtion tuomioistuimet toimivaltaisia ratkaisemaan asian. Tällainen tuomioistuimen toimivaltaa koskeva sopimus on tehtävä:

a) kirjallisesti tai, jos se on tehty suullisesti, vahvistettava kirjallisesti,

tai

b) sellaisessa muodossa, joka vastaa asianosaisten välille muodostunutta käytäntöä,

— —.

Tuomioistuimen toimivaltaa koskevat sopimukset — — ovat tehottomia, jos ne ovat ristiriidassa 12 — — artiklan määräysten kanssa — —.

— —"

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

10 Calland Réalisations SARL (jäljempänä Calland), jonka vakuutuksenantajana on Ranskan oikeuden mukaan perustettu vakuutusyhtiö Abeille Assurances Cie (jäljempänä Abeille), ryhtyi vuonna 1990 rakentamaan juustonvalmistusyksikköä Établissements Bernard Laiterie du Chatelard (jäljempänä Laiterie du Chatelard) -nimisen ja Ranskan oikeuden mukaan perustetun yhtiön lukuun toteuttamalla sarjan rakennustöitä SFIP:n valmistamien levyjen avulla.

11 Laiterie du Chatelardin tilaamassa asiantuntijatutkimuksessa saatiin selville, että kyseisissä levyissä oli suunnittelu- ja valmistusvikoja, joiden takia tilat eivät kelvanneet käyttötarkoitukseensa. Kunnostustöiden hinnaksi arvioitiin noin 610 000 euroa.

12 SFIP:llä oli kyseisten töiden aikaan ensivakuutuksia ja jälleenvakuutuksia useissa ranskalaisissa vakuutusyhtiöissä. Belgian oikeuden mukaan perustetun Recticel SA:n (jäljempänä Recticel) tytäryhtiönä sillä oli jälleenvakuutuksia myös useissa belgialaisissa vakuutusyhtiöissä sellaisen Recticelin tekemän ryhmävakuutussopimuksen mukaisesti, jonka piiriin SFIP oli otettu 8.7.1988 tehdyllä kyseisen vakuutussopimuksen täydennyksellä, joka tuli taannehtivasti voimaan 7.6.1988 eli sinä päivänä, jolloin SFIP liittyi Recticel-konserniin. Kyseisen vakuutussopimuksen VII luvun K kohdassa määrätään, että "jos tästä sopimuksesta syntyy riita, yhtiö alistaa sen vakuutuksenottajan kotipaikan tuomioistuinten toimivaltaan". Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, ettei kyseinen sopimuskohta selvästikään ole vakuutuksenantajan määräämä.

13 Laiterie du Chatelard nosti 1.3.2001 ja 12.3.2001 toimittamillaan asiakirjoilla tribunal de grande instance de Bourgoin-Jallieussa (Ranska) kanteen, jossa se vaati vahingostaan korvausta seuraavilta yhtiöiltä:

— Calland, joka asetettiin vapaaehtoisesti selvitystilaan ja jonka puolesta toimivia selvitysmiehiä J. Callandia ja M. Picardia vastaan nostettiin uusi vahingonkorvauskanne

— Abeille, joka on Callandin vakuutuksenantaja

— SFIP

— SMABTP, joka on SFIP:llä olevan tuotevastuuvakuutuksen antaja

— AXA Global Risks SA (jäljempänä AXA Global Risks), joka on SFIP:llä olevien tiettyjä riskejä kattavien vakuutusten antaja

— Zurich International, joka on SFIP:llä olevien tiettyjä riskejä kattavien vakuutusten antaja.

14 SFIP nosti 5.6.2001 korvausvastuun toteamista koskevan kanteen ranskalaisia jälleenvakuuttajia eli Zurich International Francea ja Axa Corporatea vastaan, josta on tullut AXA Global Risksin oikeudenomistaja.

15 SFIP nosti 21.6.2001 Brysselin yleissopimuksen 10 artiklan ensimmäisen kappaleen nojalla kanteen korvausvastuun toteamiseksi niitä belgialaisia jälleenvakuuttajia vastaan, jotka ovat ryhmävakuutussopimuksen mukaisen rinnakkaisvakuutuksen antajia ja joita ovat Axa Belgium, Zurich Assurances, AIG, Fortis ja Gerling (jäljempänä belgialaiset rinnakkaisvakuutuksen antajat).

16 Belgialaiset rinnakkaisvakuutuksen antajat esittivät oikeudenkäyntiväitteen, jonka mukaan tribunal de grande instance de Bourgoin-Jallieulta puuttuu alueellinen toimivalta, vetoamalla ryhmävakuutussopimuksessa määrättyyn oikeuspaikkalausekkeeseen.

17 Tribunal de grande instance de Bourgoin-Jallieu sovelsi kyseisen sopimuksen VII luvun K kohtaa ja totesi 13.9.2002 antamassaan tuomiossa, että SFIP:n on

saatettava asia tribunal de première instance de Bruxellesin (Belgia) käsiteltäväksi eli ryhmävakuutussopimuksen tekijän Recticelin kotipaikan tuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta tämä antaisi ratkaisun vaatimuksista, jotka SFIP oli esittänyt belgialaisia rinnakkaisvakuutuksen antajia vastaan.

18 SFIP valitti 27.9.2002 tästä kyseisen tuomioistuimen omasta toimivallastaan tekemästä päätöksestä cour d'appel de Grenobleen.

19 Tässä viimeksi mainitussa tuomioistuimessa SFIP väitti, että vakuutuksenantaja ei voi vedota Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 3 kohtaan perustuvaan oikeuspaikkalausekkeeseen sellaista edunsaajaa vastaan, joka ei ole nimenomaisesti tehnyt tällaisen lausekkeen sisältävää vakuutussopimusta. Laiterie du Chatelard ja SMABTP yhtyivät SFIP:n esittämiin perusteluihin.

20 Tässä tilanteessa cour d'appel de Grenoble päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Kun kyse on sellaisesta vakuutussopimuksesta, jonka tehneillä vakuutuksenottajalla (sopimuksen allekirjoittaja) ja vakuutuksenantajalla on kummallakin kotipaikka samassa sopimusvaltiossa, voidaanko edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan vedota lausekkeeseen, jossa toimivalta myönnetään tämän valtion tuomioistuimille, vaikka vakuutettu ei ole henkilökohtaisesti hyväksynyt tätä lauseketta, vaikka vahinko on tapahtunut toisessa sopimusvaltiossa ja vaikka vakuutettu on nostanut kanteen tämän toisen valtion tuomioistuimessa myös sellaisia vakuutuksenantajia vastaan, joilla on kotipaikka tässä samassa valtiossa?"

Ennakkoratkaisukysymys

21 Kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, voidaanko sellaiseen oikeuspaikkalausekkeeseen, josta on Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti määrätty vakuutuksenottajan ja vakuutuksenantajan välisessä vakuutussopimuksessa, vedota sellaista tämän vakuutussopimuksen edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan, joka ei ole nimenomaisesti hyväksynyt kyseistä lauseketta ja jonka kotipaikka on muussa sopimusvaltiossa kuin vakuutuksenottajalla ja vakuutuksenantajalla.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

22 Belgialaiset rinnakkaisvakuutuksen antajat ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus viittaavat asiassa 201/82, Gerling ym., 14.7.1983 annettuun tuomioon (Kok. 1983, s. 2503), jonka tuomiolauselmassa yhteisöjen tuomioistuin lausui, että kun kyse on sellaisesta vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan välisestä vakuutussopimuksesta, jonka vakuutuksenottaja on tehnyt omaksi hyväkseen ja tässä vakuutussopimuksessa kolmansina olevien hyväksi ja jonka sisältämässä oikeuspaikkalausekkeessa viitataan kyseisten kolmansien mahdollisesti vireille panemiin riita-asioihin, kyseiset kolmannet voivat vedota tällaiseen oikeuspaikkalausekkeeseen, vaikkeivät he olisikaan nimenomaisesti hyväksyneet sitä, kunhan vakuutuksenantaja ja vakuutuksenottaja ovat Brysselin yleissopimuksen 17 artiklan mukaisesti sopineet tällaisesta lausekkeesta kirjallisesti ja kunhan vakuutuksenantaja on tämän osalta ilmaissut suostumuksensa selvästi. Kyseisen tuomion 18 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kyseisen yleissopimuksen mukaan on nimenomaisesti mahdollista määrätä oikeuspaikkalausekkeista paitsi vakuutussopimuksen sopimuspuolena olevan vakuutuksenottajan hyväksi myös vakuutetun ja vakuutussopimuksen edunsaajan hyväksi, jotka eivät lähtökohtaisesti ole vakuutussopimuksen sopimuspuolia, kun kyse on vakuutuksenantajaan ja vakuutuksenottajaan nähden eri henkilöistä, ja jotka eivät vakuutussopimusta allekirjoitettaessa ehkä ole edes tiedossa. Belgialaiset rinnakkaisvakuutuksen antajat päättelevät tästä tuomiosta, että yhteisöjen tuomioistuin on jo hyväksynyt, että oikeuspaikkalausekkeeseen voidaan vedota edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan ilman, että tämän viimeksi mainitun tarvitsee itse täyttää Brysselin yleissopimuksen 17 artiklan mukaisia vaatimuksia.

23 Komissio sitä vastoin katsoo, että edunsaajana oleva vakuutettu kuuluu vakuutussopimuksen piiriin ilman, että oikeuspaikkalauseke sitoo häntä, pelkästään sen perusteella, että kukin "heikompi osapuoli" saa automaattisesti ja välttämättä suojaa. Komission mukaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että sellainen edunsaaja, joka ei ole kolmannen hyväksi tehdyn sopimuksen sopimuspuoli, voi vedota oikeuspaikkalausekkeeseen ilman, että tällaiseen lausekkeeseen voitaisiin vedota häntä itseään vastaan. Komissio toteaa lisäksi, että Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 2 kohdassa, joka oli kyseessä edellä mainitussa asiassa Gerling ym. annetussa tuomiossa, mainitaan nimenomaisesti edunsaajana olevan vakuutetun tilanne ja että kyseisessä 2 kohdassa tarkoitetut oikeuspaikkalausekkeet ovat vapaaehtoisia ja tehdään yksinomaan "heikomman osapuolen" hyväksi. Näin ollen vakuutettu ja edunsaaja ovat komission mukaan niiden osapuolten joukossa, jotka voivat hyväksyä tällaisen oikeuspaikkalausekkeen tai vedota siihen. Komissio väittää, että Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 3 kohdassa kuitenkin sallitaan sellainen oikeuspaikkalauseke, jonka yksinomaisuudesta tuskin on epäilystä, jossa ei mainita kolmantena olevaa edunsaajaa ja johon ei näin ollen voida vedota tällaista edunsaajaa vastaan.

24 Belgialaiset rinnakkaisvakuutuksen antajat ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittävät, että Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 3 kohdan mukainen oikeuspaikkalauseke laadittiin vakuutuksenottajan ehdotuksesta ja että näin ollen on tehotonta vedota periaatteeseen, jonka mukaan vakuutussopimuksessa "heikompana osapuolena" olevaa vakuutettua on suojeltava. Kaikkien rinnakkaisvakuutuksen antajien mukaan sellaisiin vakuutussopimukselle ominaisiin poikkeuksiin, joihin vakuutuksenantaja voi vedota vakuutuksenottajaa vastaan, voidaan vedota myös edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan, joka voi aina vapaasti torjua hyväkseen tehdyn lausekkeen, kun siihen liittyvät vaatimukset eivät hänelle sovi. Belgialaiset rinnakkaisvakuutuksen antajat ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittävät pääasian oikeudenkäynnin osalta, että edunsaajana oleva vakuutettu vetoaa vakuutuksenantajia vastaan oikeuksiin, jotka perustuvat kyseessä olevan oikeuspaikkalausekkeen sisältävään "sopimuskokonaisuuteen", ja että kyseinen vakuutettu ei voi väittää olevansa täysin itsenäinen ranskalainen vakuutettu, koska hän on vakuutussopimusten ja vahinkotapahtumien hallinnoinnin osalta täysin ja suoraan riippuvainen Recticelistä ryhmävakuutussopimuksen mukaisesti.

25 Saman logiikan mukaan belgialaiset rinnakkaisvakuutuksen antajat viittaavat asiassa C-256/00, Besix, 19.2.2002 annettuun tuomioon (Kok. 2002, s. I-1699) ja katsovat,

että Brysselin yleissopimuksella pyritään varmistamaan osapuolten oikeussuhteiden ennakoitavuus ja varmuus ja välttämään mahdollisuuksien mukaan sitä, että usea tuomioistuin olisi toimivaltainen saman sopimuksen osalta, jotta vältyttäisiin keskenään ristiriitaisilta tuomioistuinten päätöksiltä ja helpotettaisiin niiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa sen valtion ulkopuolella, jossa ne on tehty.

26 Ranskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset tukevat näitä huomautuksia ja lisäävät, että vakuutusalalla olisi pantava painoa sopimuspuolten vapaasti ilmaisemalle tahdolle sekä oikeusvarmuudelle. Kun kyse nimittäin on sellaisesta vakuutussopimuksesta, jonka piiriin kuuluu monia useassa valtiossa toimivia saman konsernin yhtiöitä, tällaisessa sopimuksessa on niiden mukaan asianmukaista määrätä, että sen soveltamisesta mahdollisesti syntyvät eri riidat ratkaistaan samassa tuomioistuimessa. Kyseisten hallitusten mukaan tällaisella Brysselin yleissopimuksen tulkinnalla voitaisiin varmistaa vakuutussopimuksen yhdenmukainen tulkinta sekä välttyä mahdollisesti samanaikaisilta keskenään ristiriitaisilta päätöksiltä ja riita-asioiden lisääntymiseltä. Niiden mukaan kyseisellä tulkinnalla voitaisiin siten edistää eurooppalaisten vakuutusmarkkinoiden toteuttamista.

27 Komissio väittää myös, että jos oikeuspaikkalausekkeisiin ei voida vedota vakuutettua vastaan, ennakoitavuus voi jäädä puutteelliseksi vakuutusyhtiöiden kannalta, joita vastaan voidaan siten nostaa kanne sellaisessa tuomioistuimessa, jota ne eivät voineet ennakoida. Komission mukaan on kuitenkin myönnettävä, että yhteisön lainsäätäjä on pitänyt tärkeämpänä vakuutettujen suojelua.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

28 Aluksi on palautettava mieleen, että Brysselin yleissopimusta on tulkittava siten, että otetaan huomioon sekä sen järjestelmä ja tavoitteet että sen suhde EY:n

perustamissopimukseen (ks. asia 12/76, Tessili, tuomio 6.10.1976, Kok. 1976, s. 1473, Kok. Ep. III, s. 185, 9 kohta).

29 Tämän osalta on todettava, että Brysselin yleissopimuksen II osaston 3 jaksossa määrätään itsenäisestä tuomioistuinten toimivallan jakamista koskevasta järjestelmästä vakuutusalalla. Kyseisen yleissopimuksen 8–10 artiklassa määrätään erityisesti, että kanne vakuutuksenantajaa vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa sen valtion tuomioistuimessa, jossa hänellä on kotipaikka, vakuutuksenottajan kotipaikan tuomioistuimessa, sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vahinko sattui, jos kyse on vastuuvakuutuksesta, sekä siinä tuomioistuimessa, jossa vahingonkärsinyt on nostanut kanteen vakuutettua vastaan, jos tuomioistuimen laki sen sallii. Saman yleissopimuksen 11 artiklassa määrätään lisäksi, että vakuutuksenantaja saa nostaa kanteen vain sen sopimusvaltion tuomioistuimissa, jonka alueella vastaajalla on kotipaikka, riippumatta siitä, onko vastaaja vakuutuksenottaja, vakuutettu vai edunsaaja.

30 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kyseisen jakson määräysten tarkastelusta — niiden esitöiden selventämänä — seuraa, että koska näissä määräyksissä vakuutetulle tarjotaan useampia valinnan mahdollisuuksia toimivaltaisen tuomioistuimen osalta kuin vakuutuksenantajalla on käytettävissään ja koska niissä ei anneta mahdollisuutta oikeuspaikkalausekkeen tekemiseen vakuutuksenantajan hyväksi, määräykset on annettu suojaamaan vakuutettua, joka joutuu useimmiten tekemisiin ennalta laaditun sopimuksen kanssa, jonka lausekkeista ei voida enää neuvotella, ja joka on taloudellisesti heikommassa asemassa kuin vakuutuksenantaja (ks. em. asia Gerling ym., tuomion 17 kohta ja asia C-412/98, Group Josi, tuomio 13.7.2000, Kok. 2000, s. I-5925, 64 kohta).

31 Vakuutussopimusten osalta tavoite suojata taloudellisesti heikommassa asemassa olevaa henkilöä taataan myös rajoittamalla oikeuspaikkasopimuksen osalta sopimuspuolten sopimusvapautta. Näin ollen Brysselin yleissopimuksen 12 artiklassa

luetellaan tyhjentävästi ne tilanteet, joissa sopimuspuolet voivat poiketa tämän saman yleissopimuksen II osaston 3 jakson määräyksistä. Tämän yleissopimuksen 17 artiklan 4 kappaleessa määrätään lisäksi, että oikeuspaikkasopimukset ovat tehottomia, jos ne ovat ristiriidassa kyseisen 12 artiklan määräysten kanssa. Näistä määräyksistä ilmenee, että kyseisessä yleissopimuksessa määrätään järjestelmästä, jonka mukaan poikkeuksia sääntöihin, jotka koskevat tuomioistuinten toimivaltaa vakuutussopimusten osalta, on tulkittava suppeasti.

32 Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 3 kohdassa sallitaan erityisesti se, että vakuutuksenottaja ja vakuutuksenantaja, joilla vakuutussopimusta tehtäessä oli kotipaikkansa tai asuinpaikkansa samassa sopimusvaltiossa, sopivat tuon valtion tuomioistuinten toimivallasta myös sen tapauksen varalta, että vahinko sattuu ulkomailla, jollei tällainen sopimus ole tuon valtion lain mukaan kielletty. Tällainen lauseke on Brysselin yleissopimuksen mukaan sallittu, sillä se ei ole omiaan riistämään heikompana sopimuspuolena olevalta vakuutuksenottajalta asianmukaista suojaa. On nimittäin todettava, että kuten julkisasiamies huomauttaa ratkaisuehdotuksensa 61 kohdassa, vaikka kyseinen vakuutuksenottaja tällaisessa tilanteessa menettääkin mahdollisuuden nostaa kanne sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vahinko on sattunut, hän voi edelleen nostaa kanteen oman kotipaikkansa tuomioistuimessa.

33 Näin ollen vakuutuksenottaja, joka on heikompi sopimuspuoli, voi sopimuspuolten sopimusvapauden periaatteen avulla luopua jommastakummasta Brysselin yleissopimuksen mukaisesta suojasta. On kuitenkin todettava, että koska taloudellisesti heikommassa asemassa olevan henkilön suojaa koskeva tavoite on luonteeltaan pakottava, tällainen sopimusvapaus ei ulotu niin pitkälle, että kyseinen vakuutuksenottaja voisi luopua kotipaikkansa tuomioistuimen toimivallasta. Heikompana sopimuspuolena olevan vakuutuksenottajan mahdollisuutta nostaa kanne ei nimittäin pidä tehdä vähemmän houkuttelevaksi siten, että hänen olisi nostettava kanne sen valtion tuomioistuimissa, jossa hänen sopimuskumppanillaan on kotipaikka (ks. vastaavasti kuluttajien osalta asia C-464/01, Gruber, tuomio 20.1.2005, Kok. 2005, s. I-439, 34 kohta).

34 Nämä seikat on otettava huomioon päätettäessä, voidaanko oikeuspaikkalausekkeeseen, josta vakuutuksenottaja ja vakuutuksenantaja ovat sopineet Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti, vedota sellaista edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan, jonka kotipaikka on muussa sopimusvaltiossa kuin vakuutuksenottajalla ja vakuutuksenantajalla.

35 Brysselin yleissopimuksessa ja erityisesti sen 12 artiklan 3 kohdassa ei täsmennetä, miten tällainen oikeuspaikkalauseke vaikuttaa vakuutettuun tai vakuutussopimuksen edunsaajaan. Kyseisen yleissopimuksen määräysten sananmukaisen tulkinnan avulla ei siis voida päättää, voiko vakuutuksenantaja vedota tällaiseen lausekkeeseen edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan, ja jos voi, millä edellytyksillä, kun vakuutetun kotipaikka on muussa jäsenvaltiossa kuin vakuutuksenottajalla ja vakuutuksenantajalla.

36 Kuten tämän tuomion 28 kohdasta ilmenee, yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä on näin ollen tulkita Brysselin yleissopimuksen määräyksiä siten, että se ottaa huomioon kyseisen yleissopimuksen järjestelmän ja sen yleiset tavoitteet.

37 Tämän osalta on palautettava mieleen, että edunsaajana olevaa vakuutettua suojellaan vakuutuksenottajan tavoin Brysselin yleissopimuksessa, koska hän on edellä mainitussa asiassa Gerling ym. annetussa tuomiossa tarkoitettu taloudellisesti heikommassa asemassa oleva henkilö.

38 Näin ollen on katsottava, että saman yleissopimuksen 12 artiklan 3 kohtaan perustuvaan oikeuspaikkalausekkeeseen voidaan joka tapauksessa vedota edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan vain, jos ei vaaranneta tavoitetta suojata taloudellisesti heikommassa asemassa olevaa henkilöä.

39 Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 62 ja 67 kohdassa, jos tällaiseen lausekkeeseen voitaisiin vedota, tällaisesta mahdollisuudesta aiheutuisi vakavia seurauksia sellaiselle edunsaajana olevalle vakuutetulle, joka ei ole vakuutuksenottaja ja jonka kotipaikka on muussa sopimusvaltiossa. Tällaisen mahdollisuuden vaikutuksesta nimittäin tällainen vakuutettu ei voisi nostaa kannetta sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vahinko on sattunut, eikä myöskään oman kotipaikkansa tuomioistuimessa, vaan hänen olisi esitettävä vakuutuksenantajaan kohdistuvat vaatimuksensa vakuutuksenantajan kotipaikan tuomioistuimessa. Toisaalta jos vakuutuksenantaja voisi vedota kyseiseen lausekkeeseen, se voisi nostaa edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan kanteen oman kotipaikkansa tuomioistuimessa.

40 Tällaisella tulkinnalla hyväksyttäisiin oikeuspaikkasopimus vakuutuksenantajan hyväksi ja jätettäisiin huomiotta tavoite suojata taloudellisesti heikommassa asemassa olevaa henkilöä eli tässä tapauksessa edunsaajana olevaa vakuutettua, jonka on voitava nostaa kanne ja puolustautua oman kotipaikkansa tuomioistuimessa.

41 Sitä paitsi tätä suojaa, jota edunsaajana oleva vakuutettu saa taloudellisesti heikommassa asemassa olevana henkilönä ja jonka periaate vahvistetaan jo edellä mainitussa asiassa Gerling ym. annetun tuomion 17 kohdassa, vielä lisätään tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, joka säädettiin sanamuodoltaan sellaiseksi, että vakuutetulla tai vakuutussopimuksen edunsaajalla on kyseisen säännöksen nojalla nimenomainen oikeus nostaa vakuutuksenantajaa vastaan kanne oman kotipaikkansa tuomioistuimessa, kun taas Brysselin yleissopimuksen 8 artiklan ensimmäisen kappaleen 2 kohdassa määrätään ainoastaan vakuutuksenottajan kotipaikan tuomioistuimen toimivallasta eikä ollenkaan siitä, voidaanko vakuutuksenantajaa vastaan nostaa kanne vakuutetun tai edunsaajan kotipaikan tuomioistuimessa.

42 Lisäksi on katsottava, että toisin kuin belgialaiset rinnakkaisvakuutuksen antajat ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittävät, oikeuspaikkalausekkeen sovelletta-

vuutta koskevan näkemyksen tueksi ei voida vedota edellä mainitussa asiassa Gerling ym. annettuun tuomioon, koska yhtäältä tässä tuomiossa kyseessä ollut oikeuspaikkalauseke perustui Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 2 kohtaan, jonka nojalla vakuutussopimuksen sopimuspuolilla on nimenomainen oikeus sopia sellaisesta oikeuspaikkalausekkeesta, joka ei ole yksinomainen vaan vapaaehtoinen ja josta määrätään yksinomaan vakuutuksenottajan, vakuutetun tai edunsaajan hyväksi, ja koska toisaalta yhteisöjen tuomioistuin lausui kyseisessä tuomiossa ainoastaan siitä, voiko kolmas osapuoli eli edunsaajana oleva vakuutettu vedota tällaiseen lausekkeeseen vakuutuksenantajaa vastaan, eikä siitä, voiko vakuutuksenantaja vedota tällaiseen lausekkeeseen kyseistä kolmatta osapuolta vastaan. Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 52 kohdassa, vakuutussopimuksen edunsaajana olevan vakuutetun mahdollisuus vedota tällaiseen lausekkeeseen vakuutuksenantajaa vastaan ei ole omiaan aiheuttamaan kyseiselle vakuutetulle vahinkoa vaan päinvastoin vahvistamaan taloudellisesti heikommassa asemassa olevan henkilön suojaa, koska tällaisessa lausekkeessa annetaan vakuutussopimusten osalta toimivalta vielä yhdelle tuomioistuimelle Brysselin yleissopimuksen nojalla jo toimivaltaisten tuomioistuinten lisäksi.

43 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että esitettyyn kysymykseen on vastattava siten, että Brysselin yleissopimuksen 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti määrättyyn oikeuspaikkalausekkeeseen ei voida vedota sellaista vakuutussopimuksen edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan, joka ei ole nimenomaisesti hyväksynyt kyseistä lauseketta ja jonka kotipaikka on muussa sopimusvaltiossa kuin vakuutuksenottajalla ja vakuutuksenantajalla.

Oikeudenkäyntikulut

44 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 tehdyn yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella, Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella, 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti määrättyyn oikeuspaikkalausekkeeseen ei voida vedota sellaista vakuutussopimuksen edunsaajana olevaa vakuutettua vastaan, joka ei ole nimenomaisesti hyväksynyt kyseistä lauseketta ja jonka kotipaikka on muussa sopimusvaltiossa kuin vakuutuksenottajalla ja vakuutuksenantajalla.

Allekirjoitukset